

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 360

Agrobiznes 2014

Problemy ekonomiczne i społeczne

Redaktorzy naukowi
Anna Olszańska
Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-458-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Romuald Jończy , Problem nierejestrowanej emigracji definitywnej (emigracji zawieszonyj) w badaniu procesów społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich	11
Agnieszka Baer-Nawrocka , Zmiany w spożyciu i stopniu samowystarczalności żywnościowej w Unii Europejskiej	19
Katarzyna Kokoszka , Finansowanie UE dla zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich – wsparcie dla rolnictwa czy rozwoju regionalnego?	28
Walenty Pocza , Wspólna waluta euro – potencjalne skutki jej wprowadzenia dla rolnictwa w Polsce	37
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , Struktura agrobiznesu w Polsce i jego znaczenie w gospodarce w kontekście integracji z UE	47
Józef Kania , System wiedzy i informacji rolniczej w rolnictwie polskim	55
Marek Wigier , Polityka rolna i zmiany strukturalne w rolnictwie polskim po akcesji do UE	63
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , Zróżnicowanie poziomu absorpcji funduszy unijnych w kujawsko-pomorskim w kontekście byłych granic zaborów	72
Ryszard Kata , Działalność banków w sferze obsługi finansowej agrobiznesu w Polsce	82
Jarosław Gołębiewski , Zmiany produktywności pracy w łańcuchu żywnościowym w Polsce	91
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Partycypacja pracownicza w przedsiębiorstwach agrobiznesu z perspektywy ustawodawstwa	99
Tomasz Pajewski , Wpływ funduszy unijnych na rozwój aktywów trwałych w polskim rolnictwie	108
Krzysztof Firlej , Źródła transferu wiedzy i technologii w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego	117
Grzegorz Spychalski , Wyzwania rozwoju regionalnego w kontekście procesów globalizacyjnych	126
Barbara Gołębiewska , Przestrzenne zróżnicowanie powiązań rolnictwa z otoczeniem w latach 2004-2012	141
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Doskonalenie jakości zarządzania warunkiem konkurencyjności w agrobiznesie	151
Małgorzata Juchniewicz , Źródła przewagi konkurencyjnej gospodarstw rolniczych użytkujących zasoby własności rolnej Skarbu Państwa	158

Marta Domagalska-Grędyś , Procesy tworzenia grup producentów rolnych a koniunktura gospodarcza w Polsce (2000-2013).....	167
Iwona Kowalska , Wsparcie finansowe konkurencyjności sektora agrobiznesu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	178
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Ocena wykorzystania środków PROW 2007-2013 na ułatwianie startu młodym rolnikom	188
Danuta Kołodziejczyk , Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce.....	198
Anna Jankowska , Zmiany struktury gospodarstw pod względem wielkości ekonomicznej w Polsce na tle krajów EŚiW po ich akcesji do UE.....	208
Eugeniusz Niedzielski , Przekształcenia sektora państwowego w rolnictwie..	219
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Zmiany strukturalne w rolnictwie duoregionu Pomorze	227
Anna Bisaga , Instytucjonalne uwarunkowania dyfuzji wiedzy w rolnictwie na przykładzie badań w województwie opolskim	236
Alina Daniłowska , Koncepcja dóbr publicznych a rolnictwo	244
Katarzyna Żmija , Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej.....	253
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Rozwój przedsiębiorczości w świetle integracji z Unią Europejską na przykładzie gminy Lubicz.....	262
Aleksander Grzelak , Procesy odnowienia majątku w gospodarstwach rolnych w Polsce w świetle wyników rachunkowości rolnej (FADN)	273
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Ocena przebiegu i realizacji działań zawartych w I osi „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego” PROW 2007-2013.....	281

Summaries

Romuald Jończy , Problem of unregistered definite emigration (suspended emigration) in the study of socio-economic processes in the rural areas ...	18
Agnieszka Baer-Nawrocka , Changes in the consumption of agri-food products and food self-sufficiency in the European Union.....	27
Katarzyna Kokoszka , Financing of EU for rural areas sustainable development – support for agriculture or for regional development?.....	36
Walenty Poczta , Euro, common currency – potential results of its introduction for agriculture in Poland.....	46
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , The structure of agribusiness in Poland and its importance in the economy in the context of the EU integration ...	54
Józef Kania , Agricultural knowledge and information system in Polish agriculture	62

Marek Wigier , Agricultural policy and structural changes in Polish agriculture after the accession to the EU	71
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , The variation in the absorption of EU funds in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship in the context of the former borders of the partitions	81
Ryszard Kata , The activities of banks in the area of financial services for agribusiness in Poland	90
Jarosław Gołębiewski , Changes of labor productivity in the food chain in Poland	98
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Employee participation in agricultural companies – a legislative perspective	107
Tomasz Pajewski , Impact of EU funds on development of fixed assets in Polish agriculture	116
Krzysztof Firlej , Transfer of knowledge and technology in enterprises of the food industry	125
Grzegorz Spychalski , Challenges of regional development in the context of globalization processes	140
Barbara Gołębiewska , Spatial diversity of combining agriculture with the environment in the years 2004-2012	150
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Improvement of management quality as a precondition of competitiveness in agricultural	157
Małgorzata Juchniewicz , Sources of competitive advantage of agricultural businesses using the Agricultural Property Resources of the State Treasury	166
Marta Domagalska-Grędyś , Process of creating agricultural producer groups and economic prosperity in Poland (2000-2013).....	177
Iwona Kowalska , Financial support of the agribusiness competitiveness as part of Rural Development Program	187
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Evaluation of the use of funds RDP 2007-2013 for setting up of young farmers.....	197
Danuta Kołodziejczyk , Infrastructure in social-economic development of gminas in Poland.....	207
Anna Jankowska , Changes in the structure of holdings taking into account the ESU in Poland in the background of the CEEC after the accession to the EU	218
Eugeniusz Niedzielski , Transformations of the state sector in agriculture.....	226
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Structural changes of the agriculture of the duoregion of Pomerania	235
Anna Bisaga , Institutional conditions of knowledge diffusion in agriculture on the basis of the research in the Opole Voivodeship	243
Alina Daniłowska , Public goods concept vs. agriculture	252

Katarzyna Źmija , The development of entrepreneurship in rural areas with the support of the European Union funds	261
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Entrepreneurship development of population of Lubicz commune in the light of integration with the European Union	272
Aleksander Grzelak , The processes of renewal of fixed assets in farms in Poland in the light of results of agricultural accountancy (FADN)	280
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Assessment of the process and implementation of activities in the first axis “Competitiveness Improvement of Agriculture and Forest Sector” between 2007-2013	289

Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

ZRÓŻNICOWANIE POZIOMU ABSORPCJI FUNDUSZY UNIJNYCH W KUJAWSKO-POMORSKIM W KONTEKŚCIE BYŁYCH GRANIC ZABORÓW

Streszczenie: W opracowaniu przedstawiono różnice w alokacji funduszy unijnych skierowanych do sektora rolnego w poszczególnych powiatach województwa kujawsko-pomorskiego, uwzględniając dawne granice zaborów. Autorzy starali się odpowiedzieć na pytania badawcze: czy występuje zależność pomiędzy umiejscowieniem beneficjentów środków unijnych w przeszłości u poszczególnych zaborców a pozyskiwaniem funduszy? Czy odmienne kierunki oraz poziom absorpcji środków na terenach rolniczych, które w przeszłości znalazły się w granicach różnych zaborców, mogą świadczyć o występowaniu różnic rozwojowych i związanych z nimi różnych potrzebach i preferencjach beneficjentów? Dokonana analiza wskazała na zależność między umiejscowieniem odbiorców środków unijnych w przeszłości a pozyskiwaniem funduszy.

Słowa kluczowe: zaborcy, fundusze unijne, indeks rozwoju obszarów wiejskich, wsparcie rolnictwa.

DOI: 10.15611/pn.2014.360.08

1. Wstęp

Po 146 latach niewoli Polska w 1918 r. stała się niepodległym krajem, niemniej wpływy zaborców, będących na różnym poziomie ekonomicznym, społecznym, kulturowym itp., znalazły swoje odzwierciedlenie w zróżnicowanych możliwościach rozwojowych obszarów będących pod zaborami Prus, Rosji i Austrii. Wydawać mogłoby się, że prawie 100-letni okres niepodległej Polski jest wystarczający do zneutralizowania występujących różnokierunkowych różnic generowanych przez funkcjonowanie poszczególnych części naszego państwa w krajach zaborców. Różnice te były szczególnie widoczne w sektorach przemysłu oraz rolnictwa. W tym ostatnim uwidaczniały się przede wszystkim w sposobie uprawy roli, zakresie stosowania mechanizacji, poziomie efektów produkcyjnych, wielkości obszarowej gospodarstw. Czy różnice w sektorze rolnym, powodowane przez jego umiejscowienie w przeszłości u poszczególnych zaborców, już nie występują, czy też znajdują swoje odbicie we współczesnych realiach gospodarowania?

Odpowiedzi na tak sformułowane pytanie udzielić można, posiłkując się na przykład analizami porównującymi wybrane wskaźniki ekonomiczne czy finansowe charakteryzujące obecnie gospodarstwa rolne, funkcjonujące przed prawie 100 laty w granicach byłych zaborców. Autorzy przyjęli inną konwencję badań, zakładając, iż odpowiedzi na powyższe pytanie łączyć również można z faktem wejścia Polski do struktur Unii Europejskiej, a dokładniej ze stworzeniem tym samym możliwości korzystania przez rolników z funduszy unijnych.

Tak sformułowane ujęcie rozważań odzwierciedla cel opracowania, który sformułować można następująco: odmienne kierunki oraz poziom absorpcji środków na terenach rolniczych, które w przeszłości znalazły się w granicach różnych zaborców, mogą świadczyć o występowaniu różnic rozwojowych i związanych z nimi różnych potrzebach i preferencjach beneficjentów. W kontekście tak określonego celu wiodącą hipotezą badawczą jest twierdzenie, iż pozyskiwane przez polskich rolników środki z funduszy unijnych łagodzą różnice rozwojowe gospodarstw rolnych, których źródłem było między innymi ich funkcjonowanie w poszczególnych zaborach, różniących się, i to znacząco, poziomem gospodarowania.

Badania empiryczne odniesione zostaną do powiatów województwa kujawsko-pomorskiego, którego teren w okresie zaborów podzielony był między Prusy i Rosję. Do powiatów włączonych w przeszłości do Prus należały powiaty: brodnicki, bydgoski, chełmiński, grudziądzki, inowrocławski, mogileński, nakielski, sępoleński, świecki, a także część powiatu toruńskiego, powiat tucholski, wąbrzeski, żniński. Pod zaborem rosyjskim znajdowały się powiaty: aleksandrowski, golubsko-dobrzyński, lipnowski, radziejowski, rypiński, część toruńskiego, włocławski¹. W rozważaniach posłużono się indeksami rozwoju obszarów wiejskich (IROW), a także typologią powiatów przeprowadzoną metodą Warda. Wykorzystano również wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród pracowników biur powiatowych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz ośrodków doradztwa rolniczego w badanym województwie.

2. Wykorzystanie funduszy unijnych w ujęciu indeksów rozwoju obszarów wiejskich

Aby odpowiedzieć na sformułowany we wstępie cel opracowania, posłużono się indeksem dynamicznym i strukturalnym. Ten pierwszy pokazuje, jak zmieniła się kwota w ramach wyróżnionych kategorii. W celu zaobserwowania dynamicznych zmian w podziale środków unijnych utworzono ich pięć: konkurencyjność rolnictwa, poprawa infrastruktury, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, wsparcie rolnictwa poprzez subwencje oraz poprawa ochrony środowiska.

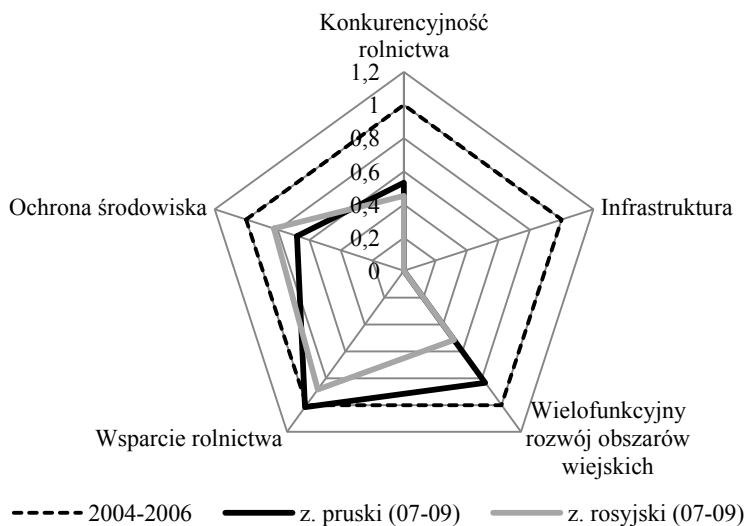
¹ Mapy podziału administracyjnego województwa kujawsko-pomorskiego, Z. Glogier, *Geografia historyczna ziem dawnej Polski*, Kraków 1903, reprint wydany przez Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1991; N. Davies, *Boże igrzysko. Historia Polski*, Znak, Warszawa 1994.

W celu zbudowania indeksów posłużono się wartościami, takimi jak: proste średnie arytmetyczne dla wszystkich podzbiorów zmiennych. Indeks dynamiczny skonstruowany został jako typowy indeks zmian, w którym okres bazowy to rok 2004, a wartości dla następnych lat stanowią wskaźniki procentowe zmian dla każdej zmiennej. Wartość syntetycznego indeksu dla każdego roku jest równa polu pięciokąta; im jest ono większe, tym wyższy ogólny rozwój obszarów wiejskich i rolnictwa.

Konstrukcja indeksu, który służy reprezentowaniu różnic w subindeksach rozwoju w ciągu jakiegoś czasu, wymaga innego podejścia niż to, które miało pokazywać względne zmiany dynamiczne. W tym celu posłużono się punktem odniesienia związanym z idealnym poziomem rozwoju, a nie jednostką czasu, jak w przypadku indeksu dynamicznego. Po rozważeniu kilku opcji wyboru właściwego punktu odniesienia autorzy zdecydowali, że będzie nim średnia danej cechy ze wszystkich 19 powiatów badanego województwa. Na tej podstawie wyliczono wartości dla każdej zmiennej (jak poprzednio) z tą różnicą, że w tym przypadku wzięte zostały wyżej wymienione stosunki średnich. Na potrzeby pracy utworzono indeks zawierający pięć kategorii, które przedstawiono wcześniej.

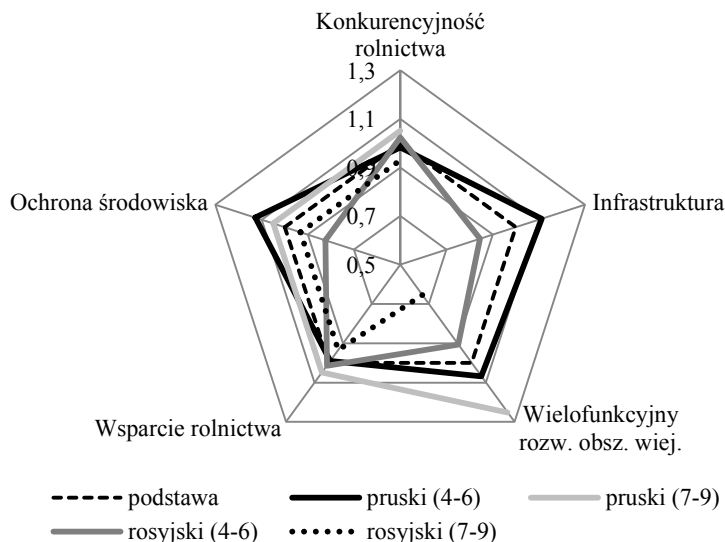
Przypatrując się przedstawionym na rys. 1 wartościom indeksu rozwoju obszarów wiejskich (IROW), zauważono, że w porównaniu z okresem 2004-2006 w niektórych kategoriach nastąpiły wzrosty kwot dofinansowania zrealizowanych w latach 2007-2009, w innych kwoty się zmniejszyły. Tendencje te nie były jednokierunkowe, jeśli chodzi o poszczególne kategorie, dla niektórych kwoty reali-

Rys. 1. Prezentacja pozyskanych funduszy unijnych z uwzględnieniem dawnych granic zaborów w województwie kujawsko-pomorskim za pomocą indeksu dynamicznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OR ARiMR w Toruniu.

zowanych płatności wzrosły, dla innych spadły. Obszary wiejskie przynależne do dawnego zaboru pruskiego odznaczyły się wyższą absorpcją funduszy obejmujących wsparcie rolnictwa oraz mających wpływ na poprawę jego konkurencyjności. Były obszar zaboru rosyjskiego charakteryzował się wyższym wskaźnikiem absorpcji funduszy przeznaczonych na poprawę ochrony środowiska. Natomiast jeżeli chodzi o rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich, to większość środków unijnych została skierowana na zachodnią część województwa (dawny zabór pruski).

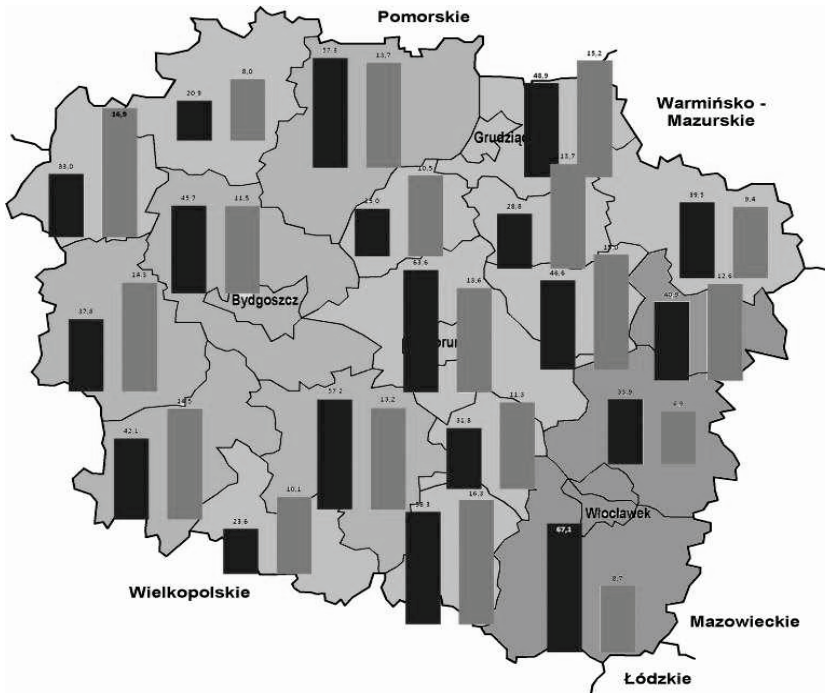
Rys. 2. Prezentacja pozyskanych funduszy unijnych z uwzględnieniem dawnych granic zaborów w województwie kujawsko-pomorskim za pomocą indeksu strukturalnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OR ARiMR w Toruniu.

Przypatrzone się także przedstawionym na rys. 2 wartościom indeksu rozwoju obszarów wiejskich (IROW), wyrażającego strukturę kwot realizowanych w latach 2004-2006 oraz 2007-2009. W pierwszym okresie finansowania, 2004-2006, na ziemiach dawnego zaboru pruskiego kwoty zrealizowane przewyższały średnią w kategoriach: poprawa infrastruktury, wielofunkcyjność obszarów wiejskich, poprawa ochrony środowiska. Natomiast we wschodniej części województwa (dawny zabór rosyjski) odnotowano wyższe wskaźniki odnośnie do funduszy skierowanych na poprawę konkurencyjności rolnictwa oraz na jego wsparcie. Jednakże w kolejnym okresie finansowania, 2007-2013, na terytorium wschodnim nie odnotowano w żadnej kategorii wyższych wartości od średniej. Z kolei wzrost dofinansowania zaobserwowano po zachodniej stronie; kwoty przeznaczone na wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich przewyższały średnią o 25%. Wyższe wskaźniki odnotowano również w pozostałych kategoriach.

3. Ocena efektów wsparcia pod kątem zróżnicowania rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego

Na podstawie typologii powiatów, przeprowadzonej metodą Warda, wyodrębniono obszary wyróżniające się stopniem rozwoju rolnictwa. W wyniku przeprowadzonej analizy otrzymano trzy skupienia. Pierwszą grupę stanowią powiaty: bydgoski, inowrocławski, nakielski, świecki, żniński, Drugą – mogileński, sępoleński, tucholski, aleksandrowski, brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, radziejowski, toruński, wąbrzeski. Do trzeciej zaliczono: powiat lipnowski, rypiński, włocławski; wszystkie one funkcjonowały w przeszłości w zaborze rosyjskim. Interpretując otrzymane wskaźniki, stwierdzono, iż pod kątem liczby gospodarstw rolnych do 1 ha na pierwszym miejscu plasuje się pierwsza grupa powiatów; jeśli chodzi o pozostałe klasy wielkości gospodarstw rolnych, to we wszystkich trzech przypadkach zróżnicowanie było niewielkie. Najwięcej gospodarstw produkujących głównie na rynek zauważono w trzeciej klasie powiatów (57,7%). Niewiele ustępuje mu odsetek zanotowany w grupie drugiej (56,8%). Z kolei w pierwszej klasie ich liczba

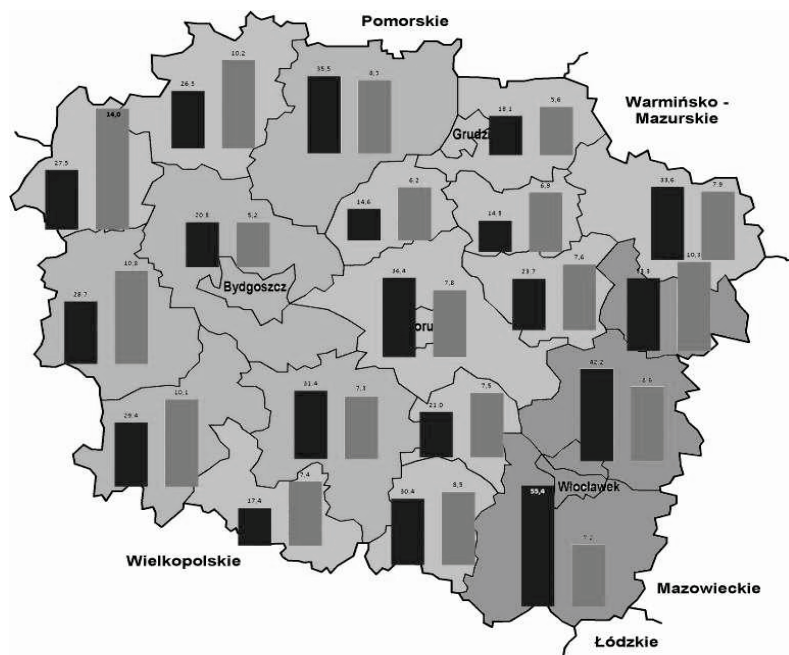
Rys. 3. Struktura podziału środków unijnych pomiędzy powiaty w ramach wsparcia rolnictwa (okres 2004-2009, wsparcie inwestycji)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR.

nie przekracza połowy wszystkich gospodarstw istniejących w powiecie (odsetek ten wynosi 48,4%).

Rozpatrując przyznane dofinansowanie na rolnictwo, należy rozróżnić środki przeznaczone na działania inwestycyjne oraz w formie subwencji. W ramach tych pierwszych najwyższe kwoty otrzymały powiaty: radziejowski, toruński i włocławski (grupa trzecia) oraz powiaty zakwalifikowane do grupy pierwszej, która odznacza się wyższym udziałem dużych gospodarstw rolnych w porównaniu z pozostałymi grupami. Rozpatrując ten problem pod kątem dawnego podziału administracyjnego województwa kujawsko-pomorskiego, wskazać należy, iż zdecydowana większość powiatów dawnego zaboru pruskiego ubiegała się i pozyskała fundusze unijne na działania inwestycyjne. Tak samo można wnioskować, jeżeli chodzi o wielkości kwot w przeliczeniu na liczbę gospodarstw; średnia wysokość dofinansowania była wyższa po stronie pruskiej.

Badając gospodarstwa pod kątem produkcji rolnej, zauważa się, że grupy druga i trzecia, odznaczające się wysokim udziałem producentów rolnych ukierunkowanych na sprzedaż rynkową, uzyskały niskie wsparcie, wyjątek stanowią powiaty toruński i radziejowski (otrzymały wysokie dofinansowanie). Najniższe wsparcie otrzymały powiaty z grupy drugiej, charakteryzujące się średnim udziałem dużych gospodarstw oraz prowadzące działalność głównie rolniczą.

Rys. 4. Struktura podziału środków unijnych pomiędzy powiaty w ramach wsparcia rolnictwa (okres 2004-2009, subwencje)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR.

Analizując wysokość dofinansowania w przeliczeniu na jedno gospodarstwo oraz pod kątem dawnych granic zaborów, można stwierdzić, że najwięcej środków pozyskali rolnicy zakwalifikowani do grupy drugiej. Z kolei najniższe kwoty otrzymały powiaty głównie położone dawniej w zaborze pruskim. Biorąc pod uwagę fundusze rozdysponowane na wsparcie rolnictwa w ramach subwencji, otrzymano następujące wyniki: najwyższe dofinansowanie uzyskały powiaty: lipnowski, świecki, toruński i włocławski, należące do grupy pierwszej, drugiej i trzeciej (rys. 4). Natomiast rozpatrując przyznane środki w przeliczeniu na jedno gospodarstwo, również nie można jednoznacznie określić tylko jednej grupy, która by pozyskała najwięcej funduszy, ale można stwierdzić, że po stronie zachodniej powiaty efektywniej pozyskiwały środki na rozwój rolnictwa.

4. Efekty wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich w województwie kujawsko-pomorskim w opinii respondentów

Na podstawie analizy pogrupowania odpowiedzi respondentów utworzono ich typologię w celu przedstawienia ocen stopnia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa w kontekście wpływu funduszy unijnych². Do scharakteryzowania obszarów wiejskich posłużono się następującymi pytaniami z ankiety: *Jak ocenia Pan/-i stopień rozwoju obszarów wiejskich w danym powiecie?*, *Czy uruchomienie funduszy strukturalnych można określić jako impuls rozwojowy obszarów wiejskich?*

Respondenci ARiMR w większości powiatów ocenili średnio rozwój obszarów wiejskich i jednocześnie stwierdzili, że fundusze unijne odegrały znaczącą rolę na wsi (rys. 5). Tylko odnośnie do trzech powiatów: świeckiego, sępoleńskiego oraz żnińskiego, wskazano na wysoki rozwój obszarów wiejskich oraz duży wpływ funduszy unijnych na jego przebieg. Natomiast wśród respondentów ODR zdecydowanie więcej odnotowano odpowiedzi świadczących o średnim stopniu rozwoju obszarów wiejskich, ale jednocześnie o znaczącym wpływie funduszy unijnych na ten proces (rys. 6). Takie stwierdzenia odniesiono do prawie wszystkich powiatów znajdujących się w przeszłości na obszarze zaboru rosyjskiego.

W trzech powiatach stwierdzono, że fundusze unijne miały niski wpływ na obszary wiejskie, jednocześnie ich rozwój oceniono wysoko. W powiecie sępoleńskim również potwierdzono, że fundusze unijne odegrały istotną rolę na wsi; jest to znaczące, tym bardziej że w tym powiecie nisko oceniono poziom rozwoju obszarów wiejskich.

---

² Analizę oddziaływania funduszy unijnych na obszary wiejskie i rolnictwo przeprowadzono na podstawie wyników badania ankietowego wśród kierowników biur powiatowych ARiMR oraz ODR, na podstawie 48 ankiet. Badanie przeprowadzono w 2010 r.

	wysoko ocenia rozwój, fundusze miały znaczący wpływ na rozwój
	wysoko ocenia rozwój, fundusze miały mało znaczący wpływ na rozwój
	średnio ocenia rozwój, fundusze miały znaczący wpływ na rozwój

Rys. 5. Opinie respondentów ARiMR na temat oceny rozwoju obszarów wiejskich oraz wpływu funduszy unijnych na ich rozwój

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

	wysoko ocenia rozwój, fundusze miały znaczący wpływ na rozwój
	wysoko ocenia rozwój, fundusze miały mało znaczący wpływ na rozwój
	średnio ocenia rozwój, fundusze miały znaczący wpływ na rozwój
	nisko ocenia rozwój, fundusze miały znaczący wpływ na rozwój

Rys. 6. Opinie respondentów ODR na temat oceny rozwoju obszarów wiejskich oraz wpływu funduszy unijnych na ich rozwój

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

5. Wnioski

1. Okres zaborów w kujawsko-pomorskim przyczynił się do powstania różnic między częścią zachodnią województwa a wschodnią. Następujące po nim przemiany również objęły obszary wiejskie, których zachodnia część odznaczała się szybszym rozwojem gospodarczym. Obecnie, mimo upływu czasu, można zaobserwować różnice w absorpcji funduszy, które przekładają się na dawne granice zaborów. Indeks dynamiczny wskazał, że obszary wiejskie przynależne do zaboru pruskiego odznaczają się wyższą absorpcją funduszy obejmujących wsparcie rolnictwa oraz mających wpływ na poprawę konkurencyjności rolnictwa. Na podstawie indeksu strukturalnego stwierdzono, że kwoty dofinansowania również były wyższe po stronie zachodniej województwa. W obu okresach wsparcia unijnego wielkości tych kwot wykazały większe wartości od średniej regionu. Tylko w pierwszych latach wsparcia, w okresie 2004-2006, po wschodniej części województwa odnotowano wyższe wskaźniki odnośnie do funduszy skierowanych na poprawę konkurencyjności rolnictwa oraz na jego wsparcie.

2. Analiza wykorzystania środków unijnych przeznaczonych na wsparcie rolnictwa wskazuje na dominację powiatów przynależnych do dawnego zaboru pruskiego, jeśli chodzi o pozyskanie funduszy na inwestycje. Natomiast w odniesieniu do przyznanych subwencji nie zaobserwowano istotnych różnic między powiatami pod kątem ich historycznego podziału na zabory.

3. Na podstawie przeprowadzonej ankiety ustalono, że stopień rozwoju obszarów wiejskich w kujawsko-pomorskim określić można jako średni. Jednocześnie większość respondentów uznała, że poziom życia mieszkańców wsi podnosi się dzięki modernizacji rolnictwa. Według opinii ankietowanych fundusze unijne miały znaczący wpływ na rozwój rolnictwa w powiatach należących dawniej do ziem pruskich. Natomiast respondenci oceniający nisko rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich pochodzili z powiatów, które były pod zaborem rosyjskim.

Literatura

Dane Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy.

Davies N., *Boże igrzysko. Historia Polski*, Znak, Warszawa 1994.

Gierańczyk W., *Walory przyrodnicze województwa kujawsko-pomorskiego jako podstawa rozwoju turystyki*, Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica 2013, nr 13.

Glogier Z., *Geografia historyczna ziem dawnej Polski*, Kraków 1903, reprint wydany przez Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1991.

Materiały źródłowe pozyskane z Oddziału Regionalnego ARiMR w Toruniu.

THE VARIATION IN THE ABSORPTION OF EU FUNDS IN THE KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODESHIP IN THE CONTEXT OF THE FORMER BORDERS OF THE PARTITIONS

Summary: The article presents the differences in the allocation of EU funds directed to the agricultural sector in particular counties of the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship, taking into account the limits of the old partitions. The authors tried to answer the research question: whether there is a relationship between the location of beneficiaries of EU funds in the past in various invaders and raising funds. Can different directions and the level of absorption of agricultural land, which in the past were in the limits of various invaders, indicate the occurrence of developmental differences and the related different needs and preferences of the beneficiaries? The analysis indicated a relationship between the location of the recipients of EU funds in the past and raising funds.

Keywords: partitions, EU funds, index of rural development, agricultural support.